

DEMOCRAȚIILE NU CRESC ÎN COPACI — ELE ÎNCEP CU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE!

Vocea Civică

Volumul 6, Nr. 3 (30)

Mai-Iunie 2000

◆
Interviu cu:

Oleg Panfilov,

*Director,
Centrul pentru
jurnalism în
situații extreme,
Rusia*

(pag. 2)

◆
Interviu cu:

Sergiu Caraman,

*Secretar,
Consiliul județean
Tighina*

(pag. 3)

◆
Igor Boțan

**Partidele și alte
organizații
social-politice**

(pag. 4)

◆
Valeriu Zubco

**Contenciosul
administrativ –
instituție de noutate
în Republica
Moldova**

(pag. 8)

Buletin informativ

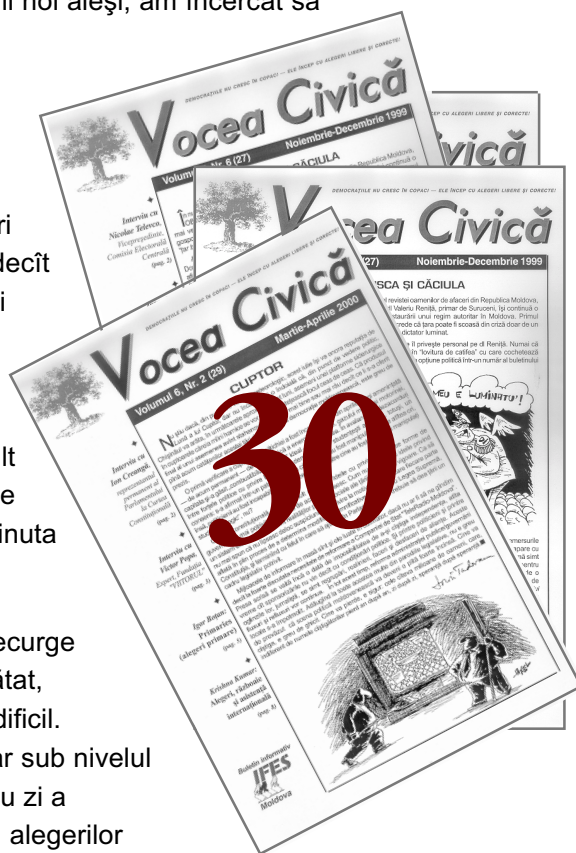

Pentru o publicație ce apare o dată la două luni, treizeci de numere tipărite înseamnă o mini-istorie. Între martie 1995, când *Vocea Civică* debuta de fapt ca un trimestrial în limbile română și rusă, și iunie 2000, buletinul nostru informativ a dat mărturie despre toate preocupările majore înregistrate în domeniile ce țin de activitățile IFES în Republica Moldova. Începînd, firește, cu texte dedicate instituției alegerilor pînă la interviuri cu primarii noi aleși, am încercat să fim la zi. Și, mai ales, să respectăm obiectivitatea pe care ne-o impune însuși statutul fundației noastre.

Nu a fost neapărat un traseu foarte simplu, căci unul din tristele obiceiuri ale acestui loc este de a nu crede, decît rareori, în obiectivitate. Subiectivități surescitate și politizarea celui mai mărunț gest fac din viața unei publicații un examen foarte greu de suportat și de trecut. Cu atît mai mult ne-au bucurat ecourile foarte pozitive pe care le-am primit în legătură cu ținuta publicistică a buletinului nostru.

Din motive electorale și din tot ce decurge implacabil din ele, anul 2000 s-a arătat, încă de la începutul lui, unul foarte dificil. Lupta politică, deseori coborînd chiar sub nivelul rigolei, marchează deja viața de zi cu zi a Moldovei. Pînă în decembrie, timpul alegerilor prezidențiale, înclăștările politice vor atinge nivele paroxistice. De aceea, după aproape șapte ani de activitate în Republica Moldova și după mai bine de cinci ani de apariție a buletinului nostru informativ, acum, cînd mandatul meu la Chișinău ia sfîrșit, doresc celor ce vor continua să publice *Vocea Civică* un singur lucru: **Curaj!**

Dumneavoastră, stimați cititori, vă mulțumesc pentru atenția acordată de-a lungul anilor editorialelor din această pagină și vă doresc numai bine. Noului editorialist — **Curaj și răbdare!**■

Ionuț Tudoran

Vocea Civică: *Cum ați caracteriza condițiile în care se află astăzi presa rusească ?*

Oleg Panfilov: Pentru mine a fost surprinzător să aflu că în urmă cu trei ani în uriașul oraș Vladivostok doar 170 de oameni erau abonați la foarte cunoscutul și respectatul ziar "Izvestia". Aceasta înseamnă că în Rusia s-a creat următoarea situație: 1) Cel mai puternic și popular din mijloacele de informare în masă este televiziunea. Dacă e să vorbim despre puterea de influență a televiziunii locale în comparație cu cea a televiziunii centrale, bineînțeles, că televiziunea de la Moscova are o influență mult mai mare și mai puternică, pentru că ceea ce difuzează campaniile locale de televiziune este de cele mai ori de calitate inferioară și ele se tem de puterea locală care poate fi adesea brutală și nu se sinchisește prea mult când e vorba de recurs la represii cu iz feudal.; 2) Ziarele locale sînt mult mai populare decît cele moscovite. Ele sînt mai populare întrucît acolo se publică anunțuri și grila de emisiuni televizate ale celor mai populare canale de televiziune. Această situație aduce mai mult cu un cerc vicios.

Dat fiind faptul că puterea și-a dat seama de modul în care mass mediile au fost redistribuite, ea încearcă acum să "îmblînzească" toate acele publicații și companii de televiziune care încă nu doresc să-i țină isonul și să i se supună. Este clar că primul canal de televiziune rusesc "ORT" este în mare parte proprietatea lui Boris Berezovski. Cel de al doilea canal, "RTR" este finanțat de către guvern și de aceea este clar că puterea îl folosește din plin pentru a-și promova politicile. Cel de al treilea canal, "TV Tentr" începe să acopere tot mai mult din teritoriul Rusiei și cel al citorva foste republici sovietice. Canalul

"Campaniile electorale divizează presa rusească în două tabere..."

respectiv, de asemenea, încearcă să fie cît mai independent de puterea centrală. De aceea este din cînd în cînd "întepată" într-un mod înjositor de către putere. Cel de-al patrulea canal este "NTV" care este foarte cunoscut și popular nu numai în Rusia. Un alt canal de televiziune mai este și "TV-6" care niciodată nu a avut o influență politică deosebită. El este un canal de divertisment și după părerea mea de o calitate destul de joasă. De aceea, cînd a demarat campania electorală pentru alegerea președintelui Rusiei, aceste canale s-au divizat în două tabere ce nu erau egale ca forță și posibilități. De exemplu, canalul "ORT" acoperă 94 procente din teritoriul Rusiei, iar "NTV" doar 42 procente ceea ce înseamnă un dezavantaj enorm pentru "NTV" în comparație cu "ORT". Compania "NTV" este în multe privințe o companie intelectuală cu un arsenal de programe foarte bune și profesioniste. Pe cînd "ORT" mai cîștigă nu numai prin faptul că acoperă aproape în întregime teritoriul rusesc, ci și pentru că difuzează lacrimogenele seriale mexicane și braziliene.

Nu am nici o îndoială că ceea ce se întîmplă acum cu "NTV" este o consecință directă a ultimei campanii electorale pentru alegerea președintelui Rusiei. Îmi este greu acum să fac vreo analogie cu ceea ce se întîmplă acum în mass mediile moldovenești. Ceea ce se întîmplă cu "NTV" este o continuare a politicii acelor funcționari de stat care și-ar dori ca înregul sistem politic rusesc să fie mișcat înapoi, la vremurile de tristă amintire.

VC: *Care sînt relațiile dintre putere și mass mediile rusești în timpul campaniilor electorale?*

OP: Campaniile electorale divizează presa rusească în două tabere: 1) cea care sprijină direct sau indirect puterea și 2) cea care fie că i se opune, fie că nu-i ține orbește isonul. Înainte de alegerile parlamentare din Rusia de la sfîrșitul anului trecut cîteva companii de televiziune au încercat să-și aducă aminte despre relațiile dintre ele, semnînd un fel de pact de neagresiune. Și într-adevăr, reprezentanții celor mai mari companii de televiziune rusești s-au așezat la aceeași masă și au

semnat un fel de acord unde era stipulată neparticiparea lor la jocurile politice și în special la atacurile asupra vreunuia din ei și companiile reprezentate de ei.

Aduc aceste exemple pentru a vă atenționa ca să luați măsurile necesare ca așa ceva să nu întîmple cu presa moldovenească, întrucît dacă presa se află sub o puternică influență politică, atunci nicu un fel de coduri deontologice, nici un fel de acorduri și pacte de neagresiune nu vor funcționa, din nefericire. Ele nu vor funcționa atît timp cît puterea va avea o atitudine ilegală față de presă. Acel pact menționat anterior a durat doar o singură zi. Mai bine-zis, el a fost dat uitării chiar a doua zi. Dacă ați urmărit în acel timp emisiunile marilor companiilor rusești de televiziune, atunci nu puteați să nu observați că primul canal "ORT", în special Serghei Doronko, vorbeau orice ar fi dorit, sau mai bine-zis, orice li s-a ordonat, despre "NTV". Aceasta a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a face față acestei presiuni nemaipomenite a "ORT"-ului.

După mine, atitudinea autorităților rusești față de presa independentă este mult mai proastă decît în alte țări post-sovietice. Un exemplu elocvent în acest sens este cazul cînd deputații fostului legislativ rusesc, știind prea bine că nu au dreptul să-i lipsească de acreditare pe jurnaliștii care lucrau atunci în Duma de Stat, au hotărît totuși să facă acest lucru în cazul jurnaliștilor primului canal. În mod periodic puterea încearcă să schimbe singura lege normală în Rusia, legea care reglementează relațiile dintre putere și presă. Chiar nu demult, ministrul actual pentru problemele presei, dl. Lesin, a declarat niște lucruri care l-ar fi costat foarte scump pe vreun omolog din altă țară cu adevărat democratică. El a declarat că legea cu privire la activitatea mass mediilor trebuie să fie modificată și în special acel articol care prevede destăinuirea sursei de informație doar prin hotărîrea instanței de judecată. În opinia dlui. ministru, sursa de informație trebuie să fie destăinuită nu numai prin hotărîrea respectivă, că și anchetatorul trebuie să aibă acest drept de a-l impune pe jurnalist să destăinuiească sursa.

VC: *Vă mulțumim.* ■

14 iunie 2000, Chișinău.

"...deciziile adoptate în pripă, modificarea actelor normative din interese de conjunctură duc la instabilitate și impas"

Vocea Civică: *Stimate dle. Caraman, care sînt problemele cele mai grave pe care le întâmpină un secretar al consiliului județean în exercitarea atribuțiilor sale de fiecare zi?*

Sergiu Caraman: S-a împlinit un an de zile de cînd autoritățile publice locale activează în condițiile noii organizări administrativ-teritoriale și a noii Legi cu privire la administrația publică locală. Îmi asum curajul de a expune unele opinii pe marginea aspectelor pozitive și celor negative ale legislației actuale, pentru că îmbunătățirea ei ar permite o soluționare mai eficientă a problemelor locale.

Problemele principale cu care se confruntă Consiliul județean în general și secretarul acestuia în particular se referă la domeniul delimitării competențelor Consiliului județean și consiliilor locale de primul nivel pe de o parte și Consiliului județean și Prefecturii pe de altă parte.

Relațiile dintre primele sînt stabilite în articolul 13 al Legii privind administrația publică locală. Jumătate, însă, din competențele consiliilor locale se suprapun cu cele ale consiliilor județene, cum sînt, de exemplu:

- Protecția familiilor tinere;
- Protecția mamei și copilului;
- Asigurarea ordinii publice;
- Asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați;
- Protecția socială a șomerilor;
- Protecția civilă.

Primăriile satești nu pot îndeplini majoritatea din competențele enumerate mai sus, fiindcă nu dispun de personalul necesar, iar bugetele locale nu prevăd finanțarea acestor domenii.

De exemplu, deși protecția drepturilor copilului face parte din competența autorităților publice de primul nivel, secția pentru protecția drepturilor copilului funcționează în cadrul consiliului județean. Același lucru se întâmplă și în cazul altor două domenii – protecția civilă și asigurarea ordinii publice. Deși protecția civilă ține de competența autorităților de ambele nivele, conform legii, ea este asigurată doar de către direcția protecției civile, un serviciu desconcentrat în teritoriu, și nu figurează printre atribuțiile propriu-zise ale consiliilor locale sau ale primăriilor satești.

Un alt impediment în activitatea Consiliului județean este faptul că, potrivit art. 5 al Legii privind administrația publică locală, primarul și consiliul local reprezintă autoritățile publice executivă și deliberativă de nivelul întâi, pe cînd la nivelul doi, cel județean, funcționează o singură autoritate publică – consiliul județean (art. 7) și nu există autoritate reprezentativă. În conse-

cință, președintele consiliului județean nu poate emite dispoziții, lucru care, de altfel, este firesc, dat fiind faptul că consiliul nu se poate întruni zilnic pentru a adopta decizii pe marginea problemelor curente. Este problematic și statutul biroului permanent care deși are anumite competențe totuși nu este un organ decizional.

VC: *Cît de viabil este cadrul juridic actual care reglementează activitatea organelor administrației publice locale?*

SC: Experiența proprie îmi permite să afirm că viabilitatea cadrului juridic respectiv este de circa 50 la sută. Acest lucru se datorează nu numai imperfecțiunii legislației dar și interpretării ei deseori eronate atît de către autoritățile centrale, cît și de cele locale. Am activat de mai bine de 10 ani în domeniul administrației publice, timp în care am înțeles că deciziile adoptate în pripă, modificarea actelor normative din interese de conjunctură, nu sînt niște factori ai stabilității, viabilității sau ai unor soluții pe termen lung, ci din contra, duc la instabilitate și impas. Exemple de atitudine nechibzuită și pripită sînt conținutul art. 15 al Legii privind administrația publică locală, art. 7 al Legii alesului local dar și proiectul de modificare a acestor două legi propus de Cancelaria de Stat autorităților locale pentru avizare. Trei formulări, toate diferite și nici una chibzuită. Fiecare normă juridică trebuie să aibă o motivație și o explicație. Cînd am întrebare pe unul din coautorii unei legi cum se explică anumite incompatibilități prevăzute în Legea alesului local, el n-a putut să-mi dea o explicație. Singurul răspuns a fost "așa considerăm".

Iertați-mi generalizarea, dar cred că întreaga legislație suferă de imperfecțiuni și ambiguități, nici o lege nu este corelată cu celelalte. De aceea este necesar să fie formate niște grupuri de lucru care să reunească specialiști în drept, administrație publică locală, secretari, primari, prefecți, președinți ai consiliilor, și care s-ar angaja într-o dezbateră asupra aspectelor pozitive și mai slabe din legislația relevantă și ar elabora niște proiecte corespunzătoare de modificare ale acestora conform rigorilor teoretice dar și realităților din Moldova.

VC: *Se poate vorbi despre o colaborare reală între Consiliul județean și prefectura județului Tighina și între organele administrației publice ale celor două nivele?*

SC: Cu regret trebuie să constat că în prezent nu se poate vorbi despre o colaborare reală între consiliile județene și prefecturi. Și cauza nu se află în anumite

persoane, ci în sarcinile lor prea diferite. În afară de funcția de supraveghere a legalității actelor autorităților locale, prefecturile nu prea au pîrghii reale de influențare a activității serviciilor desconcentrate din teritoriu, deoarece aceste servicii se subordonează ministerelor respective. Prefectul este, așadar, un administrator fără pîrghii, un supraveghetor. Totodată, responsabil de starea de lucruri în teritoriu este consiliul care, însă, nu dispune de competențe universale pentru a acoperi toate domeniile din teritoriu.

Cît privește relațiile dintre consiliul județean și consiliile locale, acestea sînt stabilite în art. 8 al Legii privind administrația publică locală. Pe hîrtie lucrurile sună foarte bine, dar Legea finanțelor publice, Legea bugetului și alte acte normative nu respectă aceste principii.

VC: *În ce măsură încearcă consiliul județean Tighina să coopereze cu ONG-urile la soluționarea problemelor locale?*

SC: În scopul soluționării mai operative a problemelor, stabilirii unor relații funcționale de colaborare cu autoritățile centrale și cu prefectura, instruirii funcționarilor publici și aleșilor locali, ne străduim să menținem relații de colaborare cu mai multe organizații neguvernamentale din țară și de peste hotare, să participăm la diferite programe și proiecte de activități. Avem exemple bune în acest sens și de aceea ne bucurăm. Dar vreau, totodată, să menționez că atitudinea unor ONG-uri este mai mult de conjunctură și reflectă mai degrabă niște interese meschine decît dorința de a oferi un ajutor real autorităților locale.

VC: *Vă mulțumim.* ■

23 iunie 2000, Căușeni.

PARTIDELE ȘI ALTE ORGANIZAȚII SOCIAL-POLITICE

Igor Boțan

Procesul de modificare a Constituției și a altor acte legislative este justificat de clasa politică din Moldova prin necesitatea depășirii *romantismului democratic* și reconsiderarea principiilor democratice prin prisma pragmatismului și eficienței. O astfel de abordare pare a fi logică și firească. La urma urmei, pluralismul și democrația sînt doar instrumente care garantează competiția

electorală posteroară acestei reforme a coincis cu cel din campania anterioară. Pentru toți a fost evident că numărul de aproximativ 7 000 – 8 000 de semnături ale membrilor pentru fiecare din cele 25 de partide este o mistificare. De aceea, a urmat, în mod logic, următorul pas spre *salubritate* - ridicarea pragului electoral pînă la 6% și neadmiterea timp de 2 ani a noilor formațiuni politice în competiția

poate fi înțeleasă dorința de a pune anumite bariere în calea accesului partidelor la putere. Problema este - cum se pun aceste bariere? În Republica Moldova s-a mers pe calea cea mai simplă. S-a decis punerea barierei în calea înregistrării partidelor. Este foarte greu să apreciezi cît de arbitrar este să impui existența a cel puțin 5 000 de membri unui partid sau mișcări politice aflate în stare embrionară. Unica scuză în acest sens este practica internațională. Într-adevăr, există țări, chiar membre ale Uniunii Europene, unde legislația respectivă este extrem de dură. De exemplu, în Portugalia legea cere existența a cel puțin 4000 de membri pentru ca un partid să fie înregistrat, iar articolul 51 din Constituția acestei țări conține unele prevederi foarte restrictive, referitoare la activitatea partidelor politice. Astfel, este interzisă folosirea de către partidele politice a denumirilor care conțin termeni ce au relație directă cu vreo religie sau biserică, sau folosirea emblemelor ce pot fi confundate cu simbolurile naționale sau religioase. De asemenea, este interzisă constituirea partidelor a căror denumire sau scopuri indică natura regională a activității lor. Aceeași Constituție a Portugaliei prin articolele 154 și 155 stabilește modul de desemnare a candidaților și sistemul electoral proporțional. Am fi putut trage concluzia că sistemul electoral proporțional este de natură să justifice existența unor cerințe foarte dure pentru înregistrarea partidelor politice, dacă n-ar exista exemplul Spaniei. În Spania a fost introdus sistemul electoral proporțional limitat. Membrii Parlamentului sînt aleși în baza listelor de partid întocmite la nivel de provincie. Dar, în același timp, Constituția (art.6) și legea partidelor, practic, nu pun nici un fel de obstacole în calea înregistrării partidelor, dacă ele se conformează principiilor constituționale. Deși în Spania există sute de partide politice guvernarea în această țară este considerată destul de eficientă.

Ne-am convins, prin exemplele de mai sus, că în Republica Moldova limitarea accesului partidelor la înregistrare nu are nici un efect asupra numărului concurenților electorali și nici nu contribuie la sporirea eficienței guvernării. De aceea, pare a fi mult mai logic adoptarea unei noi legi a partidelor în care să fie fixate cîteva principii foarte simple și clare. Aceasta lege nouă ar putea fi corelată cu amendamentele constituționale.

În primul rînd, ar merita introducerea unei distincții clare între partide și organizații social-politice. Actuala lege nu face, practic, nici o distincție între aceste două categorii de formațiuni politice. Diferența, dacă există, este de ordin propagandistic. Cerințele pentru înregistrarea ambelor

ideilor și alegerea de către cetățeni a celor ce urmează să aplice aceste idei spre binele public.

În Moldova există destul de mulți lideri ambițioși cu foarte multe idei, iar proverbul ne avertizează – ce-i mult nu-i bun. De aceea, problema selectării celor mai *bune* idei și concepții privind dezvoltarea societății rămîne una prioritară. Circa 30 de partide și alte organizații social-politice înregistrate de către Ministerul Justiției cu tot cu scopurile lor de program pretend că pot propune soluții reale pentru multiplele crize cu care se confruntă societatea. Unii lideri politici sînt de părerea că însuși numărul de partide marchează o criză de inflație a pseudoideilor și, de aceea, acum doi ani, a fost lansată ideea *salubrității spectrului politic*. Aplicarea acestei idei s-a redus la ridicarea unor obstacole în calea înregistrării partidelor și a altor organizații social-politice. Mai tîrziu s-a dovedit că, de fapt, obstacolele au fost ridicate în activitatea Ministerului Justiției care fu pus în condiții extremale de a controla autenticitatea a aproximativ 200.000 de semnături timp de o lună de zile. Rezultatul îl cunoaștem – numărul partidelor și altor organizații social-politice a scăzut de 2 ori, iar în același timp numărul total al membrilor de partid a crescut de aproximativ 5 ori, atîngînd proporția de 10% din numărul cetățenilor cu drept de vot. Efectul, însă, a fost practic nul - numărul concurenților electorali din campania

electorală. Ultimele modificări pot contribui la reducerea numărului fracțiunilor parlamentare, dar pun sub mare semn de întrebare necesitatea păstrării actualului sistem electoral proporțional. Într-adevăr, sistemul electoral proporțional are pe lîngă avantajul că este foarte ieftin și cel că permite reflectarea cît mai adecvată a preferințelor electorale ale cetățenilor. Ridicarea pragului de reprezentare reduce considerabil acest avantaj. La ce bun să păstrezi un sistem electoral care introduce o distorsiune în reprezentarea opțiunilor electorale echivalentă cu cea de pe urma folosirii sistemului majoritar, dacă pe lîngă acesta mai încurajezi *ruperea* aleșilor de alegători? În același timp, sistemul electoral proporțional impune necesitatea unei legi a partidelor foarte restrictivă.

Este evidentă corelația foarte strînsă între sistemul electoral și legea partidelor. Dar, această corelație ar trebui să asigure cît mai plenar drepturile cetățenilor la asociere și la administrarea treburilor publice, la garantarea eficienței acestei administrări. Dreptul la asociere, inclusiv în partide politice, este unul fundamental, de aceea, orice restrîngere a acestui drept este întîmpinată cu mari rezerve. Utilizarea în ultimii 7 ani a sistemului electoral proporțional a demonstrat că alegătorii preferă să voteze mai degrabă formațiunile politice decît candidații independenți, aceștia din urmă acumulînd în total doar între 2 – 6% din voturi. În asemenea condiții

categorii sînt aceleași. Alte prevederi legate de funcționarea și drepturile de proprietate sînt, de asemenea, echivalente. Există, însă, o experiență care ne demonstrează că mișcările, fronturile care stau la începutul consolidării unor idei politice apar în anumite circumstanțe. La început ele nu au nevoie de membri, fiind susținute de largi categorii sociale. În dependență de rapiditatea atingerii scopurilor acestea se transformă în partide politice cu acceptarea statutului de membri pentru aderenții săi. Acesta este un proces firesc, de aceea, pare a fi absurdă înaintarea acelorași cerințe față de partide și organizații (mișcări) politice: de a avea înainte de înregistrare 5 000 de membri. Prevăd dezacordul celor care vor zice că în conformitate cu articolul 41 din Constituție partidele și alte organizații social-politice sînt egale în fața legii. Dar, se pare că aici există o neînțelegere. Între *a fi egal în fața legii* și *a fi tratat în același fel* de către legea care-ți stabilește cadrul legal există, totuși, diferențe. De exemplu, nimănui nu-i trece prin cap să zică că legea pensionării care prevede vîrsta de pensionare de 65 de ani pentru bărbați și 60 de ani pentru femei încalcă articolul 16 din Constituție, care stipulează egalitatea cetățenilor în fața legii indiferent de sex etc. Același lucru se referă și la unitățile economice, care sînt egale în fața legii, dar au cadre regulatorii diferite, în dependență de forma de proprietate. Deci, articolul 41 din Constituție n-ar trebui să fie o piedică în stabilirea unor reguli diferite de înregistrare, acces la proprietate, lichidare a partidelor și organizațiilor (mișcărilor) social-politice. La urma urmei, poate fi elaborată o asimetrie compensatoare pentru scoaterea în evidență a specificului fiecărei asemenea organizații și pentru asigurarea egalității.

Partidele, de obicei, sînt formațiuni ce împărtășesc o anumită ideologie sau doctrină. Aceste doctrine ar trebui să fie principalii guranți care cimentează rîndurile interne. Cetățenii ar trebui să accepte să devină membri de partid doar în cazul în care împărtășesc doctrinele sau ideologiile respective. Programele politice bazate pe anumite principii doctrinare pot servi doar pentru atragerea alegătorilor în campaniile electorale. De aceea, pare a fi logică cerința de a avea un anumit număr de membri – fie și 5 000. În schimb, pentru acest efort permanent partidele ar trebui să fie scutite de colectarea semnăturilor în campaniile electorale, exact ca și în prezent. În același timp, termenele de înregistrare a partidelor politice trebuie să fie mai îndelungate pentru a permite organului abilitat cu înregistrarea lor să poată verifica în mod eficient autenticitatea semnăturilor membrilor. Această perioadă ar putea dura, să zicem, 6 luni de zile.

Scoaterea în evidență a specificului partidelor și mișcărilor social-politice este importantă și din alt punct de vedere. Este evident că mișcările politice pot avea

programe politice bazate pe niște idei oportune într-un anumit moment, ceea ce nu diminuează necesitatea lor. Ratarea momentului oportun face inutilă consolidarea politică în jurul ideii respective. La ce bun ar trebui, în acest caz, puse mișcările politice în același rînd cu partidele. Este evident că înregistrarea mișcărilor social-politice ar trebui să fie efectuată într-un regim foarte simplificat și rapid, să zicem, timp de 2–3 luni. În schimb participarea la alegeri să fie condiționată de colectarea a unui anumit număr de semnături ale simpatizanților. Aceasta ar fi necesar pentru a demonstra organelor electorale că ideile mișcărilor respective au o anumită susținere în societate.

Cel mai bun exemplu în acest sens este cel recent, din Rusia, unde anumite idei foarte simple au căpătat susținere masivă doar cu 2–3 luni înainte de alegeri. Mai tirziu, după atingerea unui succes, s-a realizat trecerea de la organizația (mișcarea) social-politică la organizația de partid. În Rusia pînă în prezent nu este adoptată o lege a partidelor, acestea funcționînd în baza legii asociațiilor obștești și legislației electorale. Este adevărat că în spațiul post-sovietic emanația politică a *partidului puterii* poate capătă proporții îngrozitoare datorită factorului administrativ, dar este la fel de adevărat că nu orice astfel de emanații prind rădăcini. Cazurile *Gaidar* și *Cernomîrdin* sînt elocvente în acest sens. Totuși, pe lîngă factorul administrativ mai trebuie să existe și ideea consolidatoare propriu-zisă. Și în Republica Moldova o astfel de idee este căutată de mai mulți ani. Faptul că ea nu a fost găsită pînă în prezent nu înseamnă că ea nu poate fi găsită în principiu. Problema e că dacă ea apare, va trebui realizată rapid și nu peste 2 ani așa cum se cere în prezent. Dacă în Rusia ar fi existat o lege a partidelor foarte restrictivă, atunci nu ar fi existat nici un dubiu că *partidul puterii* ar fi inventat un subterfugiu pentru a depăși impedimentele. Putem doar să ghicim la ce bun servesc legile restrictive.

Ce ar da un tratament diferențiat al partidelor și organizațiilor social-politice? În primul rînd, nimeni n-ar putea zice că în Republica Moldova dreptul la asociere în formațiuni politice este anevoios și nedemocratic. În al doilea rînd, ar dispărea senzația potrivit căreia *carul a fost pus în fața boilor*, într-un cuvînt: că se cere existența unui număr foarte mare de membri înainte ca formațiunea respectivă să poată să-și propage ideile în mod legal. Este evident că cetățenii cu idei originale ar putea, pentru început, să înregistreze o organizație (mișcare) social-politică, iar apoi, dacă aceasta *prinde rădăcini*, să fie reorganizată în partid politic, cu numărul necesar de membri, așa precum, de obicei, se întîmplă. Pentru că în societatea moldovenească ideea *salubrității spectrului politic* este una obsedantă, cred că am putea apela la experiența mexicană.

Experiența respectivă ar putea ajuta la menținerea unui anumit echilibru pe scena politică. Acum cîțiva ani în Mexic a fost efectuată o reformă electorală. Unul din elementele acestei reforme este legat de *salubritatea* permanentă a spectrului politic. Astfel, formațiunile politice care s-au lansat în campania electorală și n-au fost în stare să acumuleze 2% din numărul de voturi valabil exprimate se dizolvă imediat după alegeri. Și în Republica Moldova s-ar putea introduce o astfel de regulă. Dacă pragul electoral de reprezentare în Parlament nu-i poate determina pe unii lideri politici să coopereze, atunci perspectiva de a dispărea definitiv de pe arena politică ar fi un instigator foarte bun. În același timp nimeni nu va putea reclama negarea accesului la asociere în organizații social-politice. Acest drept este oferit. Faptul că el nu poate fi valorificat este o altă problemă. Se pare că și efectele unei astfel de *salubrități* ar fi pozitive. Cooperarea dintre partidele mici ar crește simțitor, asigurînd o competitivitate "partidelor istorice" care de zece ani, trecînd prin 5 campanii electorale, se mai mențin, practic, la același nivel și întreprind totul pentru a nu admite noi concurenți.

Lucrurile expuse mai sus pot fi îmbunătățite cu noi idei. Un lucru este cert, ele pot fi utile în cazul păstrării sistemului electoral proporțional. În cazul trecerii la sistemul electoral majoritar toate aceste lucruri își pierd sensul. Experiența țărilor în care se utilizează sistemul majoritar este elocventă în acest sens. În astfel de cazuri legea partidelor trebuie simplificată simțitor în partea ce ține de înregistrarea partidelor și considerată foarte minuțios în partea ce ține de finanțarea lor. Ultima parte, oricum, trebuie să fie extrem de importantă indiferent de sistemul electoral în baza căruia se aleg candidații. În orice caz, problema finanțării campaniilor candidaților în circumscripții electorale uninominale capătă conotații deosebite, alături de factorul administrativ. În Republica Moldova acest lucru va fi amplificat și de subdezvoltarea mijloacelor locale de informare în masă care ar trebui să fie instrumentul de bază în cursul campaniilor pe circumscripții uninominale.

Adoptarea sistemului electoral mixt va necesita găsirea unui compromis foarte sensibil pentru toate problemele menționate mai sus. Atît sistemul majoritar, cît și cel mixt, sînt în evidență necesitatea întăririi puterii executive astfel încît conformismul candidaților independenți să fie adus într-o anumită albie. În Republica Moldova frica de candidații independenți este una falsă. Este evident că fracțiunile parlamentare constituite pe baza partidelor și blocurilor electorale se ruinează cu ușurință, iar *grupurile independente* capătă proporțiile unor fracțiuni parlamentare. ■

PROCESELE SOCIALE DIN MOLDOVA

Serghei Kartășev

Pentru a evalua cu o mai mare precizie specificul condițiilor în care se află actualmente Moldova este necesar să se răspundă la următoarele întrebări:

1) de ce nu funcționează și/sau sînt respinse modele democratice, de drept și economie de piață de dezvoltare aprobate în țări puternic dezvoltate unde acestea au și adus roadele dorite?

ce a avut drept rezultat încălcarea caracterului succesiv al evoluției.

Aspectul structural-social

Tot în mai puțin de o sută de ani, Moldova a trecut prin trei schimbări radicale a formei statale de guvernare. În paralel cu aceste schimbări au trecut prin numeroase transformări structurile și instituțiile de stat,

spațiul "estic" erau reprimare necruțător structurile sociale alternative și diferite de cele impuse de conducerea autoritară a statului, structuri fără de care este în principiu imposibilă o dezvoltare normală a societății și o asigurare pe cale pașnică a existenței ei.

Aspectul sistematic. Ultimul proces de tranziție în timp, cel pe care îl traversează la ora actuală țara noastră are următoarea caracteristică de bază: Moldova s-a transformat dintr-un element al unui sistem mai larg și durabil sub aspect istoric într-un sistem autonom și social bazat în întregime pe autogestione.

Aspectul social-psihologic

Transformările de bază menționate mai sus ale ordinii sociale și conducerii de stat, trecerile bruște dintr-o stare în alta în condiții în care lipsește experiența socială necesară a aplicării unor modele de existență din afară au fost și continuă să fie însoțite de:

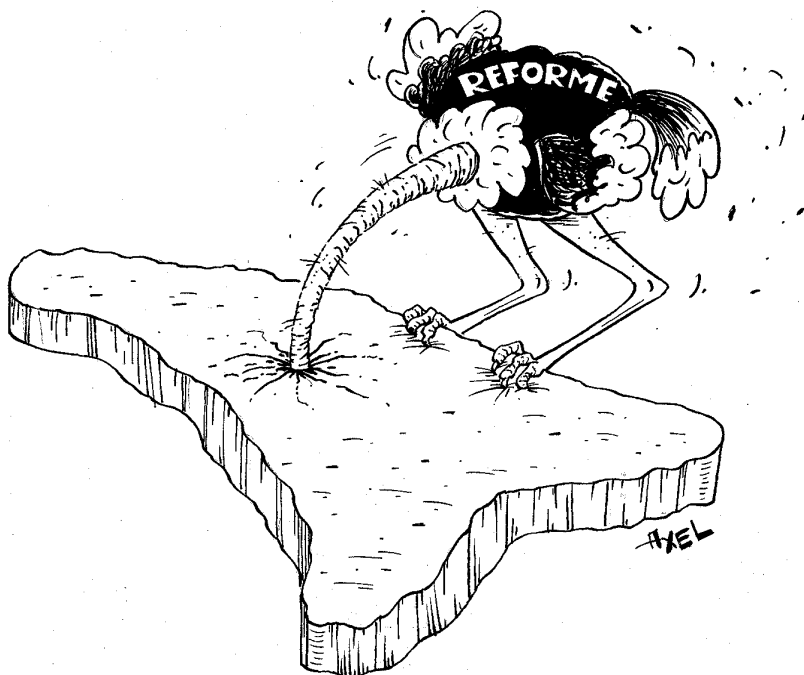
- a) o discrepanță adîncă între așteptări și realități;
- b) deformări social-psihologice și comportament anormal;
- c) diferite forme de violență socială, inclusiv cea psihologică;
- d) stări de stres paroxistice.

La momentul actual, situația social-psihologică din Moldova se caracterizează prin următoarele:

- 1) demoralizare generală și marginalizarea populației;
- 2) o depresie socială de proporții pe fundalul unui deficit imunitar social;
- 3) numeroase reacții sociale neadecvate și introvertite;
- 4) pătrunderea corupției în cele mai importante elemente ale componentelor de sistem;
- 5) formarea unor grupuri puternice de interese și influențe negative.

Aspectul de mentalitate

Fenomenele și procesele prezentate au drept rezultat degradarea și

2) de ce schimbările realizate în multe domenii, dacă nu chiar în toate domeniile, provoacă reacții inadecvate din partea tuturor grupurilor sociale principale ale comunității?

3) care aspecte trebuie să fie considerate primordiale cît privește procesele sociale actuale din țară?

Aspectul istoric

În mai puțin de o sută de ani, Moldova întocmai ca și alte noi țări independente (NTI) au trecut de două ori prin următoarele perioade:

- a) redistribuirea totală a proprietății;
- b) schimbarea totală a paradigmei existenței sociale;
- c) distrugerea potențialului creativ al țării și epuizarea economică ceea

economice și sociale. Practic a avut loc o pierdere desăvîrșită a experienței propriului proces de structurare socială ceea ce, de asemenea, a dus la încălcarea elementului de succesiune necesar unei dezvoltări sociale continue.

Monopolul de secole pe care l-au deținut țările spațiului "estic" cît privește controlul total asupra întregii societăți a avut drept rezultat faptul că aceste țări nu s-au bucurat practic niciodată de o experiență istorică a democrației, sau de o conducere democratică. Instituțiile sociale formate "de sus în jos" prin metode autoritare se asemănau cu structurile de stat, fiind de fapt o continuare a lor. Ele erau absorbite tot mai mult în carcasa aspră de stat. Pe lîngă aceasta, în

distrugerea normelor sociale și a sistemelor cultural-valorice, aplicarea standardelor duble de existență și a moralei duble în toate nivelele, discriminarea unor categorii de cetățeni și a unor grupuri sociale. Toate acestea se complică și mai mult odată cu faptul că profesionalismul și calitatea muncii nu mai sînt prețuite și solicitate ceea ce duce la transformarea negativă a conștiinței sociale și orientărilor profesionale. Populația Moldovei ca și cea a altor țări din CSI s-a pomenit aproape în întregime nepregătită să înfrunte schimbarea noilor condiții de existență și practic în mare parte incapabilă să acționeze calificat în împrejurări noi. Aceasta a avut drept rezultat:

- 1) stoparea dezvoltării normale a mentalității masei principale ale populației capabilă să muncească;
- 2) reiterarea/reproducerea neadecvată a stereotipurilor vechi în condițiile schimbate;
- 3) creșterea critică a intoleranței de grup și personale;
- 4) creșterea nivelului de pasivitate și dezorientare în marea masă a populației.

Aspecte generale

Pe lângă factorii care formează spațiul social al Moldovei și influențează adînc nu numai mentalitatea, ci și definirea bazelor identității comunității Moldovei, mai pot fi menționate și următoarele:

- a) Moldova este unica și singura țară în lume care se află la intersecția civilizațiilor latină, slavă și turco-arabă, plasîndu-se în "centrul" lor "de greutate";
- b) Pe teritoriile Moldovei au conlocuit de secole reprezentanți ai diferitor naționalități, etnii și culturi. Sub aspect istoric una din caracteristicile acestei conviețuiri este toleranța populației;
- c) Poziția geografică a Moldovei o face drept țara cea mai centrală a Europei, un fel de intersecție social-culturală;
- d) situarea într-un nod de platforme occidental-europene și est-europene conferă Moldovei rolul de punct strategic.

Deosebirea de țările spațiului "occidental"

Moldova ca și alte țări din CSI se deosebesc de țările democratice puternic dezvoltate prin următoarele: a) seculara moștenire socio-genetică a unor modele *impersonale* de existență, ignorîndu-se factorul uman; b) tranziția de la un model necompetitiv de dezvoltare la unul competitiv; c) lipsa unei succesiuni de forme de activitate socială și instituții sociale; d) tranziția spre o nouă ordine socială în condițiile unei lipse totale de experiență cît privește sectorul neguvernamental; e) comunitatea încă nu-și poate orienta eforturile spre o existență autocondiționată, autodeterminată și autogovernare, continuînd să se orienteze după "vîrf" puterii.

În tradițiile spațiului "oriental" marele mit despre faptul că o ordine socială ideală va crea de la sine o economie ideală, a fost înlocuit cu un mit nu mai puțin măreț cum că o economie de piață ideală va crea așa de la sine o societate ideală.

Deosebirea de țările aflate în curs de dezvoltare

În pofida faptului că Moldova, după parametrii dezvoltării economice și sociale, se află la ora actuală la nivelul țărilor aflate în curs de dezvoltare (ȚCD), ea totuși nu poate fi inclusă în categoria lor fără a se lua în considerare specificul proceselor sociale din Moldova și numai pe baza unei asemănări mai mult formale între parametrii ei și cei ai ȚCD. Printre deosebirile principale se enumără următoarele:

- 1) dinamica de dezvoltare (dacă pentru ȚCD tranziția spre starea actuală a avut loc de la un nivel mai jos, atunci pentru Moldova și alte noi state independente această tranziție s-a desfășurat de la un nivel mult mai ridicat);
- 2) degradarea potențialului general al țării spre deosebire de creșterea lui în ȚCD;
- 3) deosebiri mari de mentalitate și forme de autodeterminare socială.

Prăbușirea fără precedent a Moldovei, în doar 6 ani, de pe locul 33 pe cel de 133 în clasificarea făcută de ONU după Indexul Dezvoltării Umane, trecerea rapidă sub aspect istoric de la un statut de țară dezvoltată la cel de una din cele mai amărîte și marginalizate țări din Europa pe fundalul scăderii critice a păturilor gînditoare ale populației și înșelarea permanentă și neînduplecată a așteptărilor maselor largi timp de mai bine de 10 ani, au drept rezultat starea de depresie și șoc în care se află actualmente societatea.

Factorul uman și procesele sociale

Trecerea Moldovei la un nou curs de dezvoltare necesită orientarea schimbărilor efectuate mai întîi de toate la interesele contingentului principal al cetățenilor ei. Dacă nu se ia în considerație factorul uman atunci se pomenesc blocate orice modele și mecanisme care funcționează normal în alte condiții. Nici un model de organizare economică, politică, de drept sau socială nu poate fi realizată în principiu fără participarea umană concretă, fără satisfacerea intereselor sociale. Dacă omul nu se regăsește personal într-un model oarecare, acesta este sortit dispariției. Doar interesele oamenilor, doar activitatea lor socială sînt în stare să activeze mecanismele de dezvoltare, să elibereze energia socială necesară depășirii crizei și trecerii la un curs normal de dezvoltare.

Potrivit datelor ONU circa 64 procente din produsul global se datorează potențialului uman și doar 36 procente - resurselor industriale, financiare și de materii prime. Potențialul uman este bogăția, averea cea mai mare și de neprețuit ale țării. Fără mobilizarea factorului uman, transformarea lui într-o sursă socială dominantă, trecerea la o nouă condiție civilă, dezvoltarea țării și asigurarea unui nivel de viață decent pentru cetățenii ei sînt imposibile.■

CONTENCIOSUL ADMINISTRATIV - INSTITUȚIE DE NOUȚATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Valeriu Zubco

Contenciosul administrativ este o instituție fundamentală a statului de drept, reprezentând instrumentul prin intermediul căruia administrației se pot apăra de abuzurile administratorilor. Instituția contenciosului administrativ urmărește, așadar, să protejeze fiecare persoană, fiecare cetățean, împotriva unor posibile abuzuri ale administrației. În baza legii contenciosului administrativ aproape orice act de natură administrativă prin care cetățenii sînt lezați în drepturile lor poate fi atacat în instanțele judecătorești. Acestea din urmă verifică legalitatea actului vizat și pot să dispună, după caz, anularea lui și chiar despăgubirea părții lezate. Legea contenciosului administrativ urmărește instituționalizarea acestui organism în societatea noastră și reglementează modul de funcționare a contenciosului administrativ.

Termenul de contencios derivă din latinescul "*contendere*" - a se lupta, a pune la luptă, a compara, a dezbate. În lege această noțiune este însoțită de determinativul *administrativ* - *contencios administrativ*, pentru a desemna totalitatea litigiilor de natură administrativă și a le deosebi în acest fel de alte tipuri de litigii ce țin de competența instanțelor judecătorești, cum ar fi litigiile de natură civilă, penală, comercială, și care împreună formează contenciosul de drept comun. Prin urmare, putem afirma că noțiunea de contencios administrativ cuprinde ansamblul de reguli juridice privind soluționarea, pe cale jurisdicțională, a litigiilor administrative.

Instituția contenciosului administrativ a fost introdusă pentru prima dată în Franța odată cu Revoluția Franceză din 1789. Ulterior, această instituție s-a dezvoltat în toate țările, reprezentînd un mijloc fundamental de protecție a cetățeanului.

Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994 a schimbat radical concepția despre instituția contenciosului administrativ ca instituție importantă a statului de drept, fapt ce a determinat, în opinia noastră, necesitatea elaborării și adoptării unei legi separate cu privire la contenciosul administrativ.

Principiul separării puterilor în stat, consfințit prin articolul 6 din legea fundamentală, nu înseamnă activitatea unor puteri total separate. În concepția modernă, separația puterilor înseamnă colaborare între puteri și control. Contenciosul administrativ este unul din mecanismele prin care se realizează acest principiu.

Articolul 20 din Constituția Republicii Moldova creează cadrul general al valorilor care pot fi ocrotite prin justiție,

inclusiv în cadrul litigiilor de contencios administrativ. Este vorba despre protejarea și restabilirea prin justiție a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor.

Principalul sediu constituțional al contenciosului administrativ este reprezentat prin articolul 53 din legea fundamentală, intitulat "Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică". Acest articol consacră unul din drepturile fundamentale ale cetățeanului Republicii Moldova consfințite în actualul sistem constituțional și legal. Constituția Republicii Moldova așează la rang de drept fundamental posibilitatea cetățeanului de a se apăra de abuzurile comise de autoritate, plasînd acest articol în Titlul II al Constituției, consacrat drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

În continuare, articolul 72 aliniatul 3, lit. e) prevede în mod expres existența instituției contenciosului administrativ, unul din domeniile pe care legiuitorul le-a rezervat legii organice.

Astfel, din cele relevate putem concluziona că dispozițiile constituționale la care am făcut trimitere și legea contenciosului administrativ trebuie să devină o realitate și să formeze un instrument viabil de protecție juridică a cetățenilor.

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 10 februarie 2000 legea contenciosului administrativ. Anterior adoptării legii, a fost inițiată Agenției Naționale pentru Dezvoltare Locală și Regională din Moldova au efectuat o muncă enormă asupra proiectului Legii contenciosului administrativ.

În scopul îmbunătățirii și definitivării proiectului de lege, din inițiativa Agenției Naționale pentru Dezvoltare Locală și Regională din Moldova și cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova, în perioada august-decembrie 1999 a fost derulat proiectul "Dezbaterea publică a proiectului legii contenciosului administrativ". În cadrul acestui proiect s-a realizat expertiza proiectului de lege adoptat în prima lectură în Parlament, iar în perioada 1-7 noiembrie 1999 autorii proiectului de lege au efectuat o vizită de documentare în România. S-au ținut discuții pe marginea proiectului respectiv de lege la Parlamentul României, Curtea Supremă de Justiție a României, Ministerul Român al Justiției, Universitatea de Stat din București, Școala Națională de Studii Politice și Administrative și Universitatea "Babeș - Boyal" din Cluj-Napoca. Proiectul legii contenciosului administrativ a fost definitivat în baza materialelor acumulate

și a analizei expertizelor efectuate în cadrul vizitei de documentare, dar și în temeiul concepției proiectului de lege adoptat în prima lectură, avizelor autorităților și instituțiilor publice, propunerilor specialiștilor în domeniu și materialelor Consiliului European.

Legea contenciosului administrativ publicată în Monitorul Oficial nr.57-58 la 18 mai 2000, potrivit art.34, va intra în vigoare după expirarea a 3 luni de la data publicării.

Credem că este necesar să ne oprim la unele particularități esențiale ale contenciosului administrativ definit în lege.

1. Conform textului legii contenciosului administrativ, instanța care se ocupă de soluționarea acțiunii de contencios poate, după caz, să anuleze în întregime sau în parte actul administrativ, sau să oblige autoritatea administrativă să emită actul administrativ cerut de reclamant, să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris, ori să înlăture încălcările pe care le-a comis. În cazul admiterii acțiunii, instanța de contencios administrativ se va pronunța la cerere asupra reparării pagubelor materiale și morale cauzate prin actul administrativ ilegal sau prin neexaminarea în termen legal a cererii prealabile.

2. Judecarea contenciosului administrativ ține de competența:

- a. Judecătoriilor de sector și municipale;
- b. Tribunalele;
- c. Curții de Apel;
- d. Curții Supreme de Justiție.

3. Actele administrative cu caracter normativ și individual prin care este vătămat un drept recunoscut de lege unei persoane, inclusiv unui terț, pot forma obiectul unui litigiu de contencios administrativ.

4. Subiecții cu drept de sesizare în contenciosul administrativ pot fi:

- a. Persoana, inclusiv funcționarul public, militarul, persoana cu statut militar, care se consideră vătămată într-un drept al său;
- b. Prefectul;
- c. Avocatul parlamentar;
- d. Instanțele de drept comun și cele specializate.

În concluzie, putem menționa că atît prevederile constituționale, cît și reglementările din Legea contenciosului administrativ au lărgit posibilitatea cetățenilor Republicii Moldova de a-și apăra drepturile lor împotriva acțiunilor sau inacțiunilor ilicite ale autorităților administrației publice și persoanelor cu funcții de răspundere prin intermediul instanțelor judecătorești. Legea contenciosului administrativ, nu este altceva decît un imperativ al timpului, un criteriu de apreciere a democrației în Republica Moldova și o condiție pentru realizarea statului de drept. ■

INSTITUTUL NAȚIONAL DEMOCRATIC (IND)

Institutul național democratic (IND) este o organizație americană non-profit, independentă și neafiliată politic care oferă asistență practică liderilor politici și celor ai societății civile în promovarea valorilor, practicilor și instituțiilor democratice. IND colaborează cu democrații din numeroase regiuni ale globului pămîntesc pentru a crea și sprijini organizații politice și obștești, organiza și desfășura alegeri libere și corecte, promova participarea activă a cetățeanului simplu la treburile publice, transparența și responsabilitatea guvernamentală.

IND lucrează în special cu democrații curajoase care luptă pentru promovarea unor reforme politice pașnice și stabilește relații de parteneriat cu lideri politici care și-au asumat dificila sarcină de edificare a unor instituții pluraliste stabile și crearea unor condiții de viață decente și demne pentru concetățenii lor.

Viabilitatea regimului democratic de guvernare depinde de: legislatorii ce-i reprezintă pe cetățeni și supraveghează activitatea executivului; corectitudinea, onestitatea și profesionalismul judecătorilor care asigură supremația legii; partide politice deschise și responsabile și alegeri în cadrul cărora alegătorii își aleg reprezentanții liber, fără frică și nestingeri de nimeni. Avînd drept scop principal dezvoltarea democrației în toată lumea, IND sprijină și promovează instituțiile și procesele care permit democrației să înflorească.

Programele IND oferă cetățenilor și reprezentanților lor aleși diverse materiale, consultații și cursuri de instruire cît privește instrumentele practice de aplicare a democrației participative. Ținîndu-se strict de principiul non-partizanatului politic, IND susține eforturile democraților din orice regiune în următoarele activități:

Formarea organizațiilor politice și obștești

IND oferă asistență în crearea unor instituții stabile și bine organizate care formează baza societății pluraliste și a unei culturi civice puternice.

Partidele politice trebuie să-și dezvolte capacitatea organizațională pentru a combate apatia și inspira o participare mai activă a cetățenilor la viața politică și treburile publice. Dacă partidele politice reușesc să abordeze eficient problemele legate de politicile publice și să fie cît mai reprezentative și responsabile, aceasta poate contribui substanțial la consolidarea societății democratice. IND organizează cursuri pentru reprezentanții întregului spectru politic în cadrul cărora aceștia învață cum se organizează cel mai bine un partid, cum se comunică cel mai bine în interiorul lui și cum se stabilesc relațiile lui cu populația, diverse asociații social-politice, instituții de stat și organizațiile neguvernamentale. În numeroase țări care se află în tranziție de la regimuri autoritare la cele democratice mari segmente ale populației nu-și cunosc drepturile și obligațiile de cetățeni. IND lucrează cu grupuri civice pentru a oferi prin ele cetățenilor un acces mai mare la procesul politic și a spori transparența și responsabilitatea în guvern.

Organizarea și desfășurarea unor alegeri libere și corecte

IND promovează alegeri libere și corecte. Alegerile reprezintă un proces dinamic pe parcursul căruia membrii unui partid politic, asociații obștești și altor instituții obțin sistematic capacitățile necesare participării efective la viața politică a țării. Partide politice și guverne din diferite țări au solicitat institutului să le studieze legislația electorală și să propună îmbunătățiri pe marginea ei. De asemenea, institutul oferă asistență tehnică partidelor politice și grupurilor civice necesară organizării unor campanii de educație civică și monitorizării campaniilor electorale.

Promovarea transparenței și responsabilității

IND a oferit și oferă asistență diferitor lideri de guvern, parlament și partide politice în chestiuni ce țin atît de proceduri legislative, cît și relațiile dintre civili și militari într-o societate democratică.

Cooperarea internațională este cheia la promovarea efectivă și eficientă a democrației. Ea înseamnă pentru noile democrații că ele pot conta pe aliații lor internaționali și sprijinul lor în contrast cu autocrațiile care sînt izolate și se tem în permanență de restul lumii.

Activitățile menționate mai sus se încadrează în următoarele programe ale IND : 1) Dezvoltarea partidelor politice; 2) Participarea cetățenilor; 3) Relațiile dintre civili și militari; 4) Procese electorale; 5) Guvernare; 6) Participarea femeilor. ■

Adresa: The National Democratic Institute for International Affairs
1717 Massachusetts Avenue, NW Fifth Floor Washington, DC 20036, USA

CONTROLUL PUBLIC FINANCIAR INTERN (CPFI) ÎN CONTEXTUL EXTINDERII UNIUNII EUROPENE (UE)

Robert de Koning

Definițiile și terminologia sînt o chestiune de convenție. Ele sînt rezultatul unei înțelegeri asupra unor probleme de interes comun între instituții (și reprezentanții lor) care încearcă să definească anumite concepte legate de activități comune. De aceea, este de asemenea important ca instituțiile să fie

Chiar sistemul folosit în Comisie nu este un "model". El este de fapt o discuție aprinsă despre cum acesta ar trebui reformat. Necesitatea îndeplinirii acestei sarcini vine nu numai din obligația de a asigura folosirea corectă și onestă a fondurilor Comunității, ci este într-un sens mai larg un rezultat logic al dorinței de a

În cadrul UE termenul de "control financiar" este folosit în moduri diferite. În anumite state membre "control financiar" se referă la un concept de control care să acopere un sistem general de organizații, controale, reguli, legi, proceduri și reglementări stabilite pentru a asigura folosirea eficientă și eficace a mijloacelor financiare. Acest sistem include întreaga gamă de controale *ex-ante*, auditele externe și interne, sistemele de audit, tehnologiile informaționale legate de audit etc. și acoperă o varietate largă de organizații și funcții.

În alte state membre termenul de "control financiar" este mai restrictiv cît privește anumite organizații care îndeplinesc funcții specifice în cadrul sistemului general de control ca de exemplu organizația de control *ex-ante* financiar, un inspectorat general, trezoria, serviciul de audit extern sau auditele interne.

Comisia Europeană va avea de analizat mai degrabă întregul sistem de "control financiar" din țările-candidat decît o organizație specifică ori o procedură de control. Cu toate acestea, este interesant să vedem cum termenul de "control financiar" capătă noi aspecte semantice în special în zilele de azi în cadrul Comisiei. Existența "volatilă" a unei instituții chemate să dea așa-zisele "aprobări *ex-ante*" unor decizii manageriale care implică consecințe financiare pare să ia responsabilitatea de pe umerii managerului și să pună pe cei ai "controlorului financiar". În același timp, numărul uriaș și în permanență creștere al tranzacțiilor financiare împreună cu forțele de muncă statice din organizația de control financiar nu par să îmbunătățească conștiința responsabilității financiare în pofida introducerii necesare a unor tehnici moderne de dare de seamă financiară. De aceea nu este de mirare că devine tot mai necesar un program de "re-responsabilizare" a actorilor principali din cadrul sistemului CPFI. De aceea este util să definim "controlul financiar" drept un sistem integru de management și control financiar stabilit de o entitate care are responsabilități bugetare și poate impune aprobări, tehnici de raportare și sisteme de audit *ex-ante* și *ex-post*. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Public Internal Financial Control In The Context Of European Union Enlargement*. Revista *Public Management Forum*, vol. V, nr. 6, noiembrie-decembrie 1999. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Gabriel Mumjiev)

definite deopotrivă cu activitățile lor. Dar mai întîi de toate noi trebuie să definim cadrul în care aceste instituții vor avea de a face cu activitatea CPFI.

Acest cadru pare să țină mai mult de extinderea UE și de țările-candidat la calitatea de membru al UE. Aceste țări trebuie să-și reformeze administrațiile publice și să elaboreze împreună cu UE noi sisteme de control financiar public. Scopul acestor activități este de a crea niște organizații care să garanteze respectarea principiilor economice, eficienței și eficacității cînd e vorba de bani publici. Aici trebuie să luăm în considerație aspectele tari (și nu pe cele slabe) ale sistemelor de control financiar existente din țările membre ale UE, precum și definițiile și recomandările instituțiilor ale căror expertiză în acest domeniu se bucură de autoritate în UE. De asemenea, noi trebuie să luăm în considerație fondulul social și economic pe care funcționează sistemele de control financiar din țările-candidat. Totodată, trebuie să menționăm că în nici într-un caz Comisia Europeană nu poate impune un model specific de CPFI vreunui stat suveran. Statele membre ale UE aplică diferite modele și deocamdată nu s-a găsit un model ideal care să se aplice în cazul tuturor țărilor.

conserva beneficiile și avantajele obținute din transformarea unei economii centralizate și planificate într-una orientată spre piață.

Aș vrea acum să explic fiecare cuvînt din termenul *control public financiar intern*:

Public - activități de control din sectorul public opuse controalelor și activităților de audit din sectorul privat;

Intern - controalele exercitate de agenții guvernamentale centrale și descentralizate opuse controalelor externe exercitate de către o agenție din afara structurilor guvernamentale, de exemplu: Curtea Națională de Auditori din Parlament;

Financiar - se accentuează caracterul financiar (în corelație cu așa cuvinte ca administrativ, managerial sau bugetar) al activităților ce urmează a fi verificate;

Control - toate activitățile de supraveghere a întregului cîmp de management financiar care permit guvernului să "țină sub control" finanțele sale (de aceea ele cuprind toate instrumentele de control ca de exemplu controale *ex-ante* și *ex-post* de audit;

Sisteme - instituții, personalul de lucru, cursuri de instruire, metodologie, dări de seamă, responsabilități, sancțiuni și penalități.

SCHIMBAREA DEZVOLTĂRII REGIONALE

Alan McGarvey

Pînă la sfîrșitul anilor 70, strategia dezvoltării economiei locale în cadrul Uniunii Europene (UE) era bazată pe subvenționarea întreprinderilor aflate în criză financiară, pe scheme mărețe de promovare a investițiilor în regiuni afectate de declin industrial, în noi zone industriale și construirea drumurilor ferate și auto. De atunci încolo, s-a experimentat mult și bine cu tehnicile și mecanismele instituționale care au rezultat dintr-o abordare mai sofisticată a problemelor economice - o abordare bazată pe stimularea inovațiilor tehnice și promovarea sectorului privat, în special a businessului mic și care caută să integreze elementele principale ale dezvoltării economice într-un cadru strategic întemeiat pe cît e posibil mai mult pe transparența deciziilor și responsabilitate.

Această abordare de integrare adună laolaltă nu numai tehnicile tradiționale de folosire a pămîntului, promovarea investițiilor locale și a exportului, măsuri de sprijinire a businessului mic și mijlociu și alte elemente caracteristice anilor 70, ci caută să folosească cele mai eficiente instrumente moderne menite să accelereze dezvoltarea regională. Instrumentele respective sînt folosite astfel încît să încadreze diferite instituții și factori într-un parteneriat de lungă durată și într-o cooperare fructuoasă.

Nici o agenție nu este capabilă să rezolve de una singură problemele unei comunități care trece prin declin economic și tot felul de schimbări sociale, economice și politice. O agenție activă poate încuraja și sprijini, dar soluția va putea fi găsită numai în urma cooperării, schimbărilor de atitudine din interiorul comunității afectate și imediata ei apropiere, găsirii și aplicării unei generații noi de idei și inițiative.

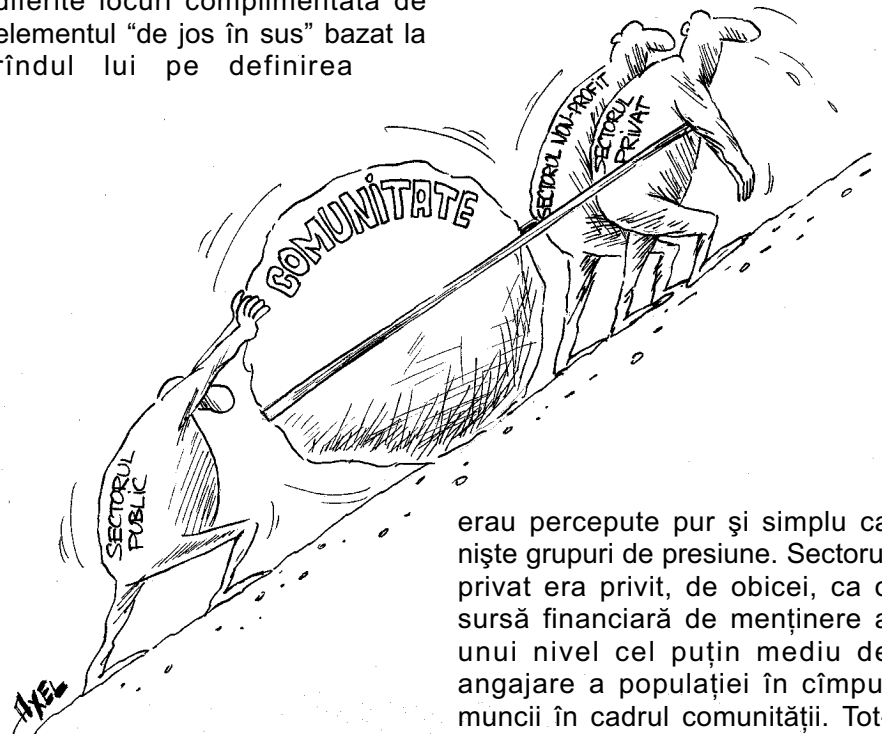
Această abordare de integrare stabilește relații reciproc avanta-

joase între sectorul public, privat și cel voluntar. Sectorul privat are la dispoziție resurse financiare importante și o bogată experiență în a face lucrurile să meargă. Dar managerii sectorului privat sînt mai înfii de toate responsabili de obținerea profitului pentru deținătorii acțiunilor lor, de aceea înainte de a investi în ceva undeva ei vor avea întotdeauna în minte această condiție de bază. Lor nu li se poate cere ca ei să-și ia asupra lor principala responsabilitate pentru satisfacerea intereselor comunității și elaborarea strategiei de dezvoltare a comunității. Aceasta trebuie să rămîna responsabilitatea sectorului public care urmează a fi susținut de sectorul industrial și comercial.

Abordarea "de sus în jos" bazată în mare parte pe pămînt și dezvoltarea infrastructurii a fost în diferite locuri complimentată de elementul "de jos în sus" bazat la rîndul lui pe definirea

să contribuie substanțial la definirea modelelor de dezvoltare a comunității și economiei locale.

În cursul ultimilor douăzeci de ani, cei care elaborează și aplică politicile publice s-au axat mai mult pe activitățile ce presupun o colaborare mai strînsă între autorități publice de diferite nivele și diverși actori sociali, economici cu diferite roluri astfel încît să se implice toți, vorba ceea: cu mic și mare, în elaborarea și aplicarea politicilor publice. Acum douăzeci de ani, răspunderea pentru dezvoltarea regională și locală cădea adesea cu toată greutatea în exclusivitate pe umerii guvernanților atît de nivel național, cît și de nivel local. Actorii sociali cum sînt diferite grupuri, organizații neguvernamentale și sindicate din cadrul comunității

necesităților locale, inițiativele locale și participarea locală ce presupune cooperarea între sectoarele public, privat și voluntar. Comisia UE a fost unul din principalii promotori ai acestei abordări "de sus în jos/de jos în sus" menite

erau percepute pur și simplu ca niște grupuri de presiune. Sectorul privat era privit, de obicei, ca o sursă financiară de menținere a unui nivel cel puțin mediu de angajare a populației în cîmpul muncii în cadrul comunității. Totodată, dacă era necesar, sectorul privat putea fi "mituit" prin granturi și tot felul de facilități ca acesta să sprijine domeniile economice favorizate de către guvernanți.

În zilele de astăzi, se recunoaște pe larg că toate aceste trei grupuri sînt factori interdependenți de o

importanță egală și că împărțirea rolurilor și împuternicirilor, cadrele instituționale, mecanismele pentru elaborarea și aplicarea politicilor publice demonstrează din plin această realitate.

Identificarea necesităților și priorităților locale trebuie să premergă acțiunilor și să reflecte punctul predominant de vedere că nu există un model unic de dezvoltare ce poate fi luat de pe raft și aplicat de-a lungul și în latul tuturor comunităților. Identificarea necesităților locale este un proces care trebuie să implice un spectru larg de actori comunal: publici, particulari sau sociali/voluntari. Cu toate acestea, procesele respective trebuie să fie mai mult decât oferirea posibilității de a susține cutare sau cutare propunere individuală. Ele trebuie să aibă drept rezultat o strategie amplă care să puncteze obiectivele unui program de activitate. Interacțiunea publică fără de care dezvoltarea regională și planificarea sînt pur și simplu imposibile constituie un proces continuu ce necesită să fie alimentat an cu an. Schimbările economice, tehnice și sociale care se produc în cadrul comunității nu mai sînt de o singură dată sau de scurtă durată, ci niște schimbări ce au loc în mod aproape continuu.

Cu toate că nu există un model absolut de dezvoltare a comunității, noi dorim să propunem aici unul care să fie alcătuit din următoarele trei elemente de bază:

- 1) un cadru legal asigurat de guvern care ar permite dezvoltarea efectivă a comunității;
- 2) rolul major al comunității în prestarea serviciilor publice;
- 3) instituții regionale care să formuleze și aplice strategii menite să ajute comunitățile locale în soluționarea diferitor probleme.

Guvernele naționale joacă tot mai mult un rol de "asigurare". Ele fac inițiativele locale posibile prin dreptul de a oferi un cadru de împuterniciri juridice și fiscale (sau libertatea de a crea asemenea împuterniciri) și un cadru instituțional cu alocări de resurse. Astfel

de instrumente pot veni numai din partea guvernului central.

Este foarte important să se definească în mod democratic politicile, strategiile și tacticile care corespund cel mai bine definiției de "bunuri publice". Guvernele - politicieni și funcționari publici - încep să recunoască faptul că nu există un model universal de dezvoltare locală. Necesitățile și împrejurările locale diferă imens și orice cadru oferit de guvern trebuie să fie destul de flexibil pentru a fi adaptat la împrejurările locale.

Schimbările, în special cele ce apar de pe urma restructurării industriale și influențează comunitatea sînt în mare măsură în afara controlului sectorului public național sau local, sau a controlului întreprinderilor particulare din sectorul privat. Astfel la nivel local apare o problemă aparte cînd tendințele internaționale cauzează creșterea șomajului în localități pe cînd întreprinderile se restructurează pentru a satisface condițiile unei piețe aflate în permanentă schimbare. Nu se poate aștepta de la comunitățile locale ca acestea să ignore problemele cauzate de tendințele internaționale. Problema e că aceste comunități locale sînt neputincioase cît privește schimbarea realităților de pe piață. De aceea, este nevoie de niște instituții regionale care să formuleze și aplice strategii menite să ajute comunitățile locale afectate să depășească aceste probleme.

În Europa există o experiență bogată cît privește tehnicile și metodele ce pot fi aplicate în procesul de restructurare economică. Rezultatele programelor de restructurare au fost analizate și lecțiile învățate la capitolul greșeli. Aceeași experiență se aplică, de obicei, din motive ce țin de istorie și cultură, prin o varietate largă de structuri guvernamentale, neguvernamentale și instituționale.

Pentru cei care caută să stabilească o abordare modernă a dezvoltării locale în regiuni unde o asemenea abordare nu este o normă sau se folosește parțial, este

foarte important să înțeleagă cum decurge procesul dezvoltării economice a comunității. Această înțelegere poate în acest caz să constituie temelia pe care să se suprapună blocuri de tehnici, programe și proiecte de acțiuni.

La drept vorbind, instrumentele de dezvoltare regională nu s-au schimbat prea mult din anii 70, în schimb s-au schimbat substanțial mecanismele care trebuie să existe în cadrul comunităților pentru a feri procesele de dezvoltare de tot felul de accidente și blocări.

Munca teoretică poate contribui imens la o înțelegere mai bună a proceselor și interdependențelor din cadrul societății și în mod inerent a practicii de dezvoltare și strategiilor de politici publice care trebuie aplicate. Cine știe, analizînd procesele sociale și politice de dezvoltare, și aplicînd experiența bogată disponibilă de instrumente, tehnici și strategii din Occident, țările aflate în tranziție spre o democrație autentică și economia de piață s-ar putea să formuleze noi răspunsuri la problemele pe care le pune dezvoltarea economică a comunității.

Trebuie să recunoaștem că dezvoltarea este o proprietate a unui sistem complex de adaptare ce ne arată calea spre noi direcții care vor permite o distribuie înțeleaptă a unor resurse insuficiente și spori șansele de a le utiliza în mod eficient, evitîndu-se rigiditatea și cheltuielile.

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Regional Policy Goes East. Volumul Essays On Trends And Lessons Learned For Regional Development Policy In Central And Eastern Europe*, Editura Institutului Est-Vest, 1999. Toate drepturile aparțin editorilor.)

POATE FI FRUMOASĂ BIROCRAȚIA?

H. George Frederickson

Administrația publică a fost înțeleasă multă vreme și ca știință, și ca artă. Sub aspectul ei artistic, administrația publică poate, de asemenea, fi frumoasă. Organizațiile și procesele publice au forme, structură, experiențe și limbi ce sînt frumoase. Anume această frumusețe și potențialul ei ne îndeamnă să ne ocupăm de munca publică.

Administrația publică a fost considerată și analizată ca artă de numeroși experți renumiți în acest domeniu. Studiile lor descriu calitățile artistice ale unei administrări eficiente și utilitatea perspectivelor organizaționale și de management împrumutate din literatură și artele tradiționale. Eu aș vrea să adaug pe lângă argumentele lor o afirmație și mai îndrăznească: birocrația este o formă de frumusețe, iar administrarea și munca organizațiilor, inclusiv ceea ce este numit drept administrare sau management, poate fi frumoasă. Afirmația respectivă este făcută pe baza descrierii procesului de administrare și management, luat în ansamblu cu toate elementele lui constitutive, ca pe niște fenomene estetice. Ea, la rîndul ei, este urmată de afirmația că aceste fenomene estetice sînt o căutare a frumuseții birocrăției.

Calitățile estetice ale organizației și administrării

Forma. Artă în toate manifestările ei tradiționale - pictură, sculptură, muzică, literatură, poezie, arhitectură - are o caracteristică permanentă: forma. Tot așa stau lucrurile cu organizația. Forma este universală. În practicile de organizare și management, precum și în studiile ce li se dedică, forma este adesea înțeleasă greșit drept ierarhie. Forma este universală și pentru artă, și pentru organizație, dar ea nu este ierarhie. Forma are multe înțelesuri. Noi spunem despre cineva că este într-o formă bună. Corpul uman are o formă. Mariajul este o formă a relațiilor dintre două persoane. Despre un club sau

o organizație oarecare se spune că au fost formate. Forma poate fi, de asemenea, descrisă, drept un proces sau o acțiune ce formează ceva și forma poate referită la rezultatul aceluși proces sau acțiuni. Cît privește în special organizația, se poate spune că forma descrie structura organizației și că formarea este aproape de organizare și conducere.

Forma în artă poate fi de la fixă și rigidă, ca într-o construcție de piatră sau sculptură de Henry Moore, pînă la dinamică și maleabilă ca într-un concert de Mozart. Tot așa stau lucrurile cu organizația și munca. Una din cele mai timpurii distincții în teoria organizației este cea dintre organizația formală și organizația neformală, prima fiind sau apărînd fixă și rigidă, a doua pîrînd flexibilă și schimbătoare.

În general, se înțelege că forma în artă se trage din natură. Formele în natură, cum sînt de exemplu celulele din fagurii de miere de albine cu precizia și ordinea lor, sau structura de spirală a genului DNK, servesc drept bază pentru formă în artă, pentru că artiștii au "simțit-o": ei au găsit-o instinctiv. Formele elementare pe care artiștii le-au dat instinctiv operelor lor de artă corespund formelor elementare existente în natură. Universalitatea formei în organizații

poate fi, de asemenea, descrisă drept un simț sau instinct uman de stabilire și menținere a relațiilor umane, sau drept colectivități bazate pe percepții ale formei în natură.

Nu trebuie să se presupună că forma fie în artă, fie în organizație, înseamnă neapărat ceva linear, rectiliniu sau regulat. Forma are adesea conturul de curbă, sferă,

spirală, tub și mai poate fi conică și asimetrică. Este important să se observe că spre deosebire de forma în artă sau organizație, forma în natură se supune foarte des unor legi matematice foarte precise și clare.

S-a afirmat pînă aici că atît arta, cît și organizații, sînt de neconceput fără formă; că termenul de "formă" are multe înțelesuri, dar tinde să fie folosit în mare parte în același fel și în artă, și organizație; că forma poate fi rigidă sau flexibilă și în artă, și în organizație; că forma în artă și în organizație poate lua, de fapt, orice contur linear sau de curbă; că forma în artă și în organizație se trage adesea din natură. Forma este fundamentală pentru estetică ceea ce este evident în artă și organizație.

Structura. Artă este o creație umană și cel puțin pînă aici urmează să fie deosebită de frumusețea ce poate fi găsită în natură. Subiectul

frumuseții artistice și organizaționale vine mai târziu. Organizația, întocmai ca și arta, este, de asemenea, o creație umană. Există două mari distincții foarte importante între artă și organizație privite drept creații umane. Prima: arta este adesea singulară și solitară - autorul la masa de lucru, compozitorul la pian etc. Organizația reprezintă relațiile dintre cel puțin două persoane și în zilele noastre este cel mai des descrisă drept "organizație complexă" sau "birocratie". Observăm că arta și organizația se combină într-o formă simplă în cvartetul de corzi, adică niște artiști particulari într-o organizație simplă cântând muzică împreună. Într-o formă mai complexă, interpretarea unei simfonii reprezintă uniunea multor artiști particulari, fiecare din ei fiind de acord să respecte reguli și înțelegeri comune, și să urmeze tempo-ul și simțul maestrului - pe scurt, să fie o organizație.

Cea de a doua distincție importantă între artă și organizație este faptul că anume creațiile umane sînt o chestiune de instrumentalitate. Artă este adesea creată, vorba ceea, de dragul ei. Artă te poate face să înțelegi anumite lucruri, să comunici frumosul, sau să împărtășești anumite sentimente. Pe cînd unele arte sînt instrumentale, multe arte nu sînt. Organizațiile, în special cele mari sau organizațiile complexe, sînt întotdeauna instrumentale - pentru a face plăți, a fabrica produse, a proteja, a presta servicii, a educa, a soluționa anumite probleme. În pofida acestor două distincții, aspectele de structură ale artei și organizației sînt în mod esențial asemănătoare.

Procesele creative de edificare, modelare, adaptare și schimbare a formei sau structurii unei organizații au început să fie numite în mod ciudat "știința structurii". Această nomenclatură poate da senzația unui iz academic, dar o descriere mai potrivită a acestui aspect creativ unic al organizației și administrației trebuie să fie arta structurării organizaționale.

Unii experți în domeniul "științelor structurii" argumentează că disciplinele create de oameni cum sînt ingineria, medicina, arhitectura și managementul, se deosebesc de

științele naturii, dar de la primele se așteaptă ca ele să folosească aceleași modalități logice și empirice de abordare, folosite de către științele naturii. Ei sugerează o abordare bazată mai puțin pe laborator și testarea ipotezelor în teritoriu care caracterizează științele naturii, și mai mult pe logica teoriilor de sistem și noțiunea de raționalitate sau comportament orientat spre un anumit scop. O cunoaștere vastă a comportamentului de sisteme s-ar putea să rezulte în faptul că cei ce structurează sistemele să fie în cele din urmă apti să restructureze astfel sistemul încît să poată obține stările sau condițiile dorite. Acest proces este iterativ, experimental și ține de artă: un fel de mixaj de știință și artă. Cu siguranță că inovațiile organizaționale majore de gen structural probează eficiența așazisei științe a structurii sau științe a artificialului. Cu toate acestea, s-ar putea spune că ele nu țin mai mult de artă decît de știință. De exemplu, evoluția jazz-ului a presupus înțelegerea "sistemelor" sau formelor muzicii clasice și folk, a altor genuri muzicale, și adaptarea acelor forme în cadrul unui proces de experimentare iterativ pînă cînd nu a fost obținută o nouă formă. Este clar că atît inovațiile organizaționale descrise mai sus, cît și evoluția jazz-ului, au prepus o schimbare intenționată a formei pentru a obține niște rezultate diferite. Asemenea adaptări ale formei sînt caracteristice într-un mod evident și artei, și organizației.

S-ar părea că forma în artă este schimbătoare și că forma în organizație nu. De fapt, noi știm că forma organizațională este mai plastică decît în general se crede. Cu alte cuvinte, schimbările organizaționale de structură, fie în artă, fie în știință, par să funcționeze. Marile organizații publice ca statele-națiune tind să folosească fie forma prezidențială de control și balanță, fie forma parlamentară de unitate a puterilor în stat. Fiecare formă de stat-națiune a tins să adapteze anumite caracteristici de structură de la altă formă și cele două forme au devenit mai puțin diferite și au început chiar să se asemene. În anii 50 și 60, guvernarea în orașele americane era fie sub formă de primar

(uneori numită puternica formă de primar), fie sub formă de manager de consiliu (uneori numită forma de manager de oraș), țara fiind împărțită în mod egal între cele două forme. În sens juridic sau statutar aproape toate orașele americane au păstrat aceste forme. Cu toate acestea, în anii 90 majoritatea orașelor cu forma de guvernare de primar au adoptat trăsăturile cheie ale guvernării cu formă de guvernare de manager al consiliului orașului și vice-versa. Cele două forme ale guvernării locale americane se aseamănă acum mai mult între ele decît s-ar deosebi.

Orașele au tins să se imite unele pe altele în aceste adaptări structurale în mare parte în același fel cum artiștii se imită între ei. Dispersarea inovației este tot atît de artistică ca și științifică.

Birocrația nu este o excepție. Ierarhia este încă o normă, dar ierarhia din zilele de astăzi cu greu aduce a cutiile și liniile rigide asociate cu era timpurie a managementului științific. Prin sistemele ușor cuplate se poate explica și descrie organizațiile foarte segmentate cu majoritatea puterii și autorității concentrate în segmente și avînd doar o ierarhie minimală.

Managementul în unele organizații publice trece de la managementul direct al prestării serviciilor la negocierea contractelor cu organizații care oferă servicii particulare și non-profit, precum și la supravegherea organizațiilor respective. Numărul jurisdicțiilor de un singur scop, cum sînt autoritățile aeroportului, sau circumscripțiile de dezvoltare economică, este în creștere. Toate acestea sugerează că organizațiile nu sînt așa de fixe și rigide așa cum presupune înțelepciunea convențională și că procesele de schimbare și adaptare sînt, de asemenea, artă. ■

(Textul de față reprezintă traducerea și adaptarea unor fragmente din lucrarea *Can Burocracy Be Beautiful?* Revista *Public Administration Review*, ianuarie-februarie 2000, nr. 1. Toate drepturile aparțin editorilor. Traducere de Gabriel Mumjiev.)

- În lunile mai și iunie, Comisia Electorală Centrală a organizat, cu sprijinul IFES-Moldova, un ciclu de seminarii cu tema *Organele electorale. Organizarea și desfășurarea alegerilor - realizarea dreptului constituțional al cetățenilor de a alege și a fi aleși* în următoarele centre județene: Ungheni (10 mai), Lăpușna (17 mai), Tighina (31 mai), Cahul (7 iunie), UTA Gagauz-Yeri (14 iunie), județul Chișinău (21 iunie), municipiul Chișinău (28 iunie) și Taraclia (30 iunie). La fiecare seminar au participat peste 60 de persoane - reprezentanți ai administrației publice locale, funcționari electorali, jurnaliști, membrii unor partide politice și organizații neguvernamentale. Participanților le-au fost distribuite numeroase materiale informative și analitice privitoare la legislația care reglementează activitatea administrației publice locale, funcționarilor locali și organizarea și desfășurarea alegerilor.

Aspect de la seminarul organizat de IFES-Moldova și Comisia Electorală Centrală pe 21 iunie în județul Chișinău.

- În ziua de 3 mai, LADOM a organizat cu sprijinul IFES-Moldova și altor organizații internaționale radiomaratoul "Cunoaște-ți drepturile" care a durat 8 ore și a fost difuzat integral de către postul de radio "Antena C" al municipiului Chișinău. În cadrul radiomaratoului s-a discutat situația drepturilor omului din Moldova, cum se monitorizează respectarea lor și întărește mecanismele de asigurare a respectării lor. Numeroși reprezentanți ai diferitor ministere și departamente de stat, ai structurilor guvernamentale și neguvernamentale, lideri de ONG și jurnaliști au participat la acest radiomaraton, inclusiv reprezentantul IFES-Moldova, care s-a referit în discursul său radiofonic la drepturile electorale ale cetățeanului și necesitatea desfășurării în Moldova a unor programe ample de educație electorală și civică. Participanților la maraton le-au fost distribuite diferite materiale privitoare la alegeri, administrația publică locală și mass media, elaborate și publicate de IFES-Moldova.
- În zilele de 11, 18 mai și 1, 8, 14 iunie, IFES-Moldova, Centrul pentru Dezvoltarea Democrației Participative și asociația *Stelele Europei* au organizat o serie de seminarii din ciclul *Școala electorală*, consacrate problemelor care minează procesul electoral și activitatea administrației publice. La fiecare seminar au participat peste 35 reprezentanți ai aripelor tinere ale unor partide politice.
- În zilele de 29 mai și 27 iunie, IFES-Moldova și Comisia de certificare de pe lângă Ministerul de justiție, au organizat de comun acord seminarele regionale *Statutul juridic al asociațiilor obștești în Republica Moldova și cooperarea acestora cu autoritățile publice locale*. Peste 100 de reprezentanți ai administrației publice locale și organizațiilor neguvernamentale locale au participat la aceste reuniuni. În cadrul lor au fost discutate necesitatea unui parteneriat real între administrația publică locală și sectorul neguvernamental.
- În perioada 1-11 iunie, Anastasia Pascari, judecătoare la Curtea Supremă de Justiție, și Gheorghe Susarenco, judecător la Curtea Constituțională, au participat la conferința internațională *Soluționarea disputelor electorale. Perspective mondiale*, organizată de IFES în localitatea Yeremcia din Ucraina. Dna. Pascari a prezentat în cadrul conferinței discursul *Domeniile de jurisdicție în cazurile legate de alegeri*.
- În ziua de 14 iunie, IFES-Moldova și Ministerul de justiție au organizat o masă rotundă în cadrul căreia a fost discutat proiectul unei versiuni noi a Legii cu privire la partidele politice. Acest proiect a fost elaborat în cadrul unui grup de lucru comun al Ministerului de justiție și IFES-Moldova. La reuniune au participat peste 40 de reprezentanți ai peste 20 de partide, Ministrul și viceministrul de justiție, reprezentanții ai diferitor ministere, Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, jurnaliști și experți în domeniul respectiv. Propunerile participanților urmează să fie luate în considerație la îmbunătățirea ulterioară a proiectului de lege în cauză.
- În prima parte a lunii iunie, la Chișinău a apărut volumul *Republica Moldova: 50 + 1 jurnaliști, Mass media în top - anul 2000*, alcătuit de Comitetul pentru libertatea presei (CPL). Apariția lui a fost sprijinită, inclusiv financiar, de către IFES-Moldova. Volumul respectiv care este, de fapt, un ghid, cuprinde un top al celor mai influente 51 personalități din mass media Moldovei.
- În ziua de 14 iunie, IFES-Moldova, LADOM și CPL au organizat împreună conferința internațională *Mass media în campaniile electorale*. La conferință au participat experți locali, din SUA, România și Rusia, jurnaliști, membri ai Parlamentului, reprezentanți ai unor partide politice, precum și președintele Parlamentului, Dumitru Diacov. Principalele teme de discuții le-au constituit cauzele ce duc la încălcarea codului deontologic al ziaristului în campaniile electorale, reflectarea lor tendențioasă în mass media etc. Tot în cadrul conferinței a avut loc lansarea oficială a volumului *Republica Moldova: 50 + 1 jurnaliști, Mass media în top - anul 2000*.■

Alternativa

Vocea Civică

Volumul 6, Nr.3 (30) Mai-Iunie 2000

Editor

IFES-Moldova
Str. George Meniuc, nr. 3
MD2009 Chișinău, Moldova

Tel.: 733255, 731477

Fax: 733621

E-mail: office@ifes.moldnet.md

IFES-Moldova

Director
Dorin Tudoran

Coordonator principal
de programe
Igor Boțan

Coordonator
financiar-administrativ
Vladimir Gurin

Coordonator Centrul
de resurse
Tamara Chitoroagă

Coordonatori de programe:

Gabriel Mumjiev
Ina Gutium
Margareta Mămăligă

Programul IFES în Moldova este
finanțat de Agenția Statelor Unite
pentru Dezvoltare Internațională,
USAID

Asociația Tineretului "Alternativa"

este o organizație neguvernamentală
republicană care a căpătat personalitate
juridică în ziua de 2 septembrie 1998.

Scopul principal al asociației este de a încuraja inițiativele civice ale tineretului prin desfășurarea diferitor programe menite să contribuie la formarea unui potențial intelectual capabil să consolideze societatea civilă și să susțină crearea unei societăți ce ar garanta tinerilor un viitor echitabil și prosper și respectarea drepturilor lor. Membrii "Alternativei" sînt tineri dintre care o parte au absolvit instituții superioare de învățămînt și activează atît în sectorul economic, cît și în structuri de stat, iar altă parte desfășoară activități cu caracter didactic în instituțiile de învățămînt din țară.

Pentru realizarea scopurilor pe care și le-a propus, asociația desfășoară următoarele activități:

- Elaborează și desfășoară programe în domeniile cultural, social, civic și învățămîntului pentru tineret;
- Finanțează programe și proiecte speciale de învățămînt la care participă tineri din Moldova;
- Creează și sprijină material mass media de tineret;
- Organizează conferințe, seminarii, simpozioane și alte întruniri cu participare locală și internațională în cadrul cărora se discută problemele legate de tineret;
- Participă la intensificarea relațiilor dintre tineretul Moldovei și cel din alte țări;
- Susține informațional și material diferite organizații și asociații de tineret, precum și a tineretului studios;
- Oferă expertiză asupra diferitor proiecte, documente legislative și programe complexe care, în opinia asociației, au o importanță deosebită pentru Moldova;
- Organizează și finanțează programe de instruire și specializare în diferite domenii pentru tinerii din Moldova.

Adresa: Str. Ștefan cel Mare 3, or. Chișinău, tel/fax: 27 83 51,

E-mail: alternativa@moldova.md

Opiniile exprimate în articolele publicate aparțin autorilor și nu reprezintă, în mod necesar, și punctul de vedere al Vocii Civice. Întreaga responsabilitate pentru veridicitatea celor afirmate aparține exclusiv autorilor articolelor.